

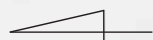
בספרדית - La Casa del Retiro Espiritual
זהו שמה של יצירה אדריכלית, שקשה להגדירה
כבית מגורים על פי המושגים המקובלים

כתבה וצילמה: ויויאנה תגר
אדריכל: Emilio Ambasz

בית המפלט הרוחני

כ-40 ק"מ מהעיר סביליה, על גבעה המשקיפה על נוף בתולי ופראי, מזדקר מבנה פינתי, הנשקף ונסתר לסירוגין מעיני הנוסעים במעלה הגבעה. כל שטחי הנוף - גבעות, נהר מים זורמים, יערות ושטחי מרעה, הניבטים אל המשקיפים מראש הגבעה, שייכים לאדם אחד, המגדל בהם סוסי אנדלוסיה ומוכר אותם ברחבי העולם. בעל האחוזה, אדריכל, היה מתלמידיו של אמיליו אמבסז, מעמודי התווך של דורם האקולוגיה. מתוך קשר מיוחד שנוקם בין השניים והערצה למורהו הדגול, החליט בעל האחוזה לאפשר לו להגשים חלום, אותו חזה בשנת 1975. בשנת 2003, הפקיד הבעלים את אחוזתו בידי האדריכל, ונתן לו דרור מוחלט למימוש חזונו.

"תכנון הבית היה מושלם בדימויו כמו בחלום", הסביר לי אמבסז בראיון אישי, "אני מאפשר לדימויים לבוא אלי, והם מגיעים כיחידה אחת מושלמת, הכל שם, הבית נראה לי בשלמותו". עוד הוסיף והסביר, "אני רק צריך לשים לב, שלא לשכוח את הפרטים שדמיינתי, כאשר אני מעביר את רעיונותיי לשרטוטים". השם "בית המפלט הרוחני" הוענק ליצירה אדריכלית זו מכמה סיבות: המיקום והסביבה, תכנון המבנה, החבוי בתוך האדמה והמשמעות הפילוסופית העמוקה הטמונה במונח "בית". החווייה מתחילה למרגלות הגבעה, מול קיר חומה פינתי בעל שתי פאות בלבד, המסמל את מיקומו של הבית החבוי תחתיו. עוצמתו, גובהו ומבנהו של הקיר, הנראה מרחוק כחץ ענק המחבר בין שמים לפני האדמה, מתגלים במלואם כשמגיעים לאזור החנייה, ממנה מטפסים כעשרה מטרים על אדמת בר לא כבושה, ללא שביל או דרך גישה.

2. חומה, הנראית כספר פתוח, מסמנת את הכניסה לבית ובה נקודת תצפית לנוף, אליה מטפסים על גבי גרם מדרגות ללא מעקה.

**מדרגות ברזל תלולות,
מובילות אל המצפה,
והטיפוס בהן דורש אומץ,
אך כאשר מגיעים אל
הפסגה, החווייה היא
עוצרת נשימה**

המבט, המטפס לגובה הקירות הצומחים מהדשא, מעצים את תחושת העלייה לרגל למקום בעל עוצמות בלתי מוכרות. מן הפינה העליונה ביותר נשקפת מרפסת תצפית עשויה עץ עם פיתוחים. מהצד הפנימי של החומה מובילות מדרגות ברזל תלולות אל המצפה. הטיפוס דורש מידה של אומץ, אך כאשר מגיעים אל הפסגה, חוויית ההתבוננות בנוף היא עוצרת נשימה. מרפסת מלבנית, תלויה בין קירות החומה, מקורה בתחרה עשויה מעץ. המזכירה משראביה של ההארם או את הצ'אטרי המאופייין במסורת היהודית המוסלמית. ההסתכלות דרכה מקנה לצופה התבוננות מסוג אחר, מעין הצצה אל העולם דרך מסגרת המגוננת מפני מנה גדושה מדי של יופי. הירידה בחזרה מאתגרת ומפחידה. המעקה, שלכאורה היה אמור להיות בצד הפתוח, ממוקם בתוך ניקבה מסולסלת, שנמתחת לאורך החומות. לאורך המעקה הדק מנירוסטה זורמים מים, שמגעם מרגיע, ונקווים אל אמת מים, הנמצאת במרכז הפאטיו, שמקדים את הכניסה לבית.

מהו האתגר מולו מעמיד האדריכל את המבקר? "ביקור במרפסת המצפה היא חווייה נדירה, הנעשית לעיתים רחוקות", אומר אמבסז, "המבקר זוכר את התרוממות הרוח שחווה. אין צורך לפחד, צריך רק לרדת לאחור באיטיות ובזהירות, כמו מלחים, היורדים מסולמות תלולים של אונייה". כמו תשובה לתצפית הנוף עוצרת הנשימה, נפער, בנקודת החיבור בין שני הקירות, שער כניסה גדול עשוי עץ מגולף. דרך השער נכנסים לעולמו המיוחד של הבית, שנבנה במדרון, וכוסה באדמה. כאשר חוצה המבקר את שער הכניסה, הוא נפגש במשטח משופע כלפי מטה בעל מדרגות, היוצרות מעין אמפיטיאטרון פנימי, המוביל אל פאטיו רחב מימדים ושטוף אור, המשמש את דיורי הבית כל ימות השנה, ובמרכזו אמת מים שאליה מגיעים המים, הזורמים על מעקה החומה. האיזור המקורה שבהמשך הוא רצף עמודי עץ מסיביים, שמאחוריהם מתחיל, למעשה, איזור המגורים.

[2]

[4]

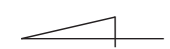

[3]

3. מבט אל שער הכניסה דרך האזור המקורה והמוצל הנתמך על-ידי שורה של עמודים שכותרתן עשויה עץ מעובד. 4. באזור חדר האוכל, שולחנות האוכל וההגשה עשויים זכוכית. הריהוט העשוי זכוכית יוצר שקיפות, והנוכחות נוצרת על-ידי הצבע האדום העז. 5. הזרימה הפיסולית נמשכת גם ברצפת השיש, על-ידי שקע גלי ומסתלסל, היוצר פינת ישיבה נוספת כאשר מצרפים אליו כרייות.

הצפייה בנוף דרך המשראביה מקנה לצופה התבוננות מסוג אחר, מעין הצצה אל העולם דרך מסננת שמגוננת מפני מנה גדושה מדי של יופי

גדולתו של אמיליו אמבסז באה לידי ביטוי בחיבור המיוחד בין אדריכלות מודרנית מאד ואפילו עתידינית, לבין מסורת הבנייה וסגנון החיים באנדלוסיה, חבל הארץ בו ממוקם הבית. בבנייה האנדלוסית מושם הדגש על פנים הבית, ולא מופגן כלפי חוץ. ההתרחשויות היומיומיות מתחוללות סביב הפאטיו הפנימי. עם זאת, אמבסז לא ויתר על סממני המסורת המקומית עליה הוא מרמז באמצעות גילופי העץ בנקודת התצפית ובשער הכניסה המגולף. האדריכל העצים את התפיסה של שלווח המתאפשרת. כאשר הכל נשאר בחוץ, והעניק לה משמעות מודגשת ומוקצנת. ככל שמעמיקים אל תוך הבית גוברת הפליאה: עד כמה אפשר להרגיש את עוצמת הטבע למרות התחושה של כניסה אל בטן האדמה. אמבסז, המודע לכך שכל בנייה על ידי האדם, הורסת את הטבע, הדגיש ואמר: "אני בונה עם הטבע ויוצר הרמוניה בין הנוף לאדם". תחושת המוזרות, המלווה בהתנגדות הנובעת ממוסכמות, נמוגה ככל ששוהים יותר זמן בבית. בקצב איטי ומתון מתבהר הקשר המדהים בין שמים, אדמה והאדם החי ביניהם, חזאת בזכות החומות המזדקרות לגובה, החלל הפתוח של הפאטיו והבית, שנקבר לאחר שנבנה במורד הגבעה. אלמנט האור מוסיף תנועה ודרמטיות משתנה למבנה. במשך היום חדר האור הטבעי מבעד לפתחי סקילייט, כשקירות החומה הלבנים משמשים כמראה, המרכזת את קרני האור לעבר פנים הבית. כלילה יוצרת תאורת פנים הבית פסלי תאורה, הנראים כנחלים מוארים, שחוצים את המדשאות שמעל הבית.

[5]

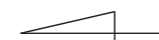

6. אחד משני סוסי העץ המהווים זוג העומד בשער, משני צידי הכניסה לחדר השינה. 7. בתקרה סקיי לייט מעוצב בקו גלי המותאם לעיצוב כללי של החלל דרכו חודר אור יום, ובלילה תאורת הפנים יוצרת מראה דרמטי בנוף.

הוא חזה את הבית בשלמותו בשנת 1975. רק בשנת 2003 נפלה לידי ההזדמנות להפוך את החלום למציאות

[7] [6]

מהפאטיו מגיעים אל אזור המגורים, הבנוי בצורת L, הנתמך בעמודי פלדה צבועים אפור. דלתות זכוכית גדולות במיוחד מפרידות בין הפאטיו לאזור האירוח, בו ממוקם פאטיו קטן פנימי, המשמש כמקור אור נוסף. מהסלון והחלל, המיועד לארוחות, נמשכים המטבח, חדרי השינה והשירותים. כל הבית אפוף תחושת זרימה וריחוף, המחזקת על ידי הריהוט, העשוי זכוכית, שלא רק שאינו יוצר חסימה, אלא, מוסיף נופך של עומק וצלילות בהשתקפויותיו. השימוש בזכוכית, נטולת נוכחות כמעט, מדגיש את האלמנטים האדומים, הבאים להזכיר את הלהט והתשוקה האופיינית לקווי הדם האגדלוסי. רגלי השולחן האדומות, מפגינים יציבות, מול כריות העור, המונחות על ספות הזכוכית ונראות כמרחפות. אמברסז, שמרבה להשתמש בניגודים, ומנצל עד תום את חוקי הגרביטציה, מעניק, בסופו של דבר, עיצוב מושלם והרמוני, המבוצע על ידי אומנים. פסלי סוסים המקשטים את החלל, סוס סיני בגודל טבעי עשוי קרמיקה ושני פסלי עץ בכניסה לחדר השינה, מזכירים למבקרים בבית את נוכחותו של בעל הבית, שהסוסים האגדלוסיים הם אהבתו ועיקר עיסוקיו. בחדר נוסף, המיועד לאירוח ולניהול שיחות אינטימיות, שורה אווירה של חדר מדיטציה. הצבע השולט כחול, לצד שתי גומחות מצופות עלי זהב, כורסאות זכוכית וכריות אדומות. אל אווירת המדיטציה השלווה צורך פסל לוחם סיני מ-XIAN שבא, לדעתו, להדגיש את המאבקים של האדם עם עצמו.

[12]

[9]

[8]

8. לאמבטיה נבחר צבע צהוב עז המהווה ניגוד לשקיפות המהולה באדום שממלאת את כל תכולת הבית. 9. במרכז החדר מיטה רחבה המוקפת בקירות צבועים כחול כשילון חוטי משי עדין מוסיף תחושת רוגע ושלווה לחדר. 10. בחדר המדיטציה גומחות מצופות עלי זהב ופסל עתיק של לוחם סיני כורע ברך. מקסיאן ("Xian"). 11. הצבע הצהוב שנבחר לעיצוב האמבטיה, חוזר במטבח בארונות הזכוכית. 12. הנוף שנשקף מנקודת התצפית שבמרחמי החומה, תקרת הסקיי לייט המעוגלת נראית בברור כנחל החוצה את גב הגבעה.

[11]

[10]

במוזיאון לאומנות מודרנית בניו-יורק ה-MOMA הוקדשה תערוכת יחיד לאדריכל אמיליו אמבסז וליצירתו - "בית המפלט הרוחני"

ב"בית המפלט הרוחני" הצליח אמבסז להוכיח, שאפשר לבנות אחרת מהמקובל. יתרה מזאת, שבנייה אחרת מאפשרת שמירה על הטבע וחסכון עצום באנרגיה. אמבסז, המוכר וידוע כאדריכל אקולוגי שעבודותיו מצטיינות בגישה ירוקה, הצליח לבנות בית שבו הטמפרטורה ממוזגת במשך כל עונות השנה. בקיץ נספג החום הלהוט של אנדלוסיה במסת האדמה, העוטפת את הבית ובחורף, עת הטמפרטורות צונחות, נשמר החום בבית בגובה של 48 מעלות צלזיוס. רק ביציאה חזרה ראיתי את עץ הזית העתיק, בן למעלה ממאתיים שנה, הניצב מול השער. נוכחותו מרמזת על חוכמת הזקנים, העומדים נכחה מול תפוחות החיים וסערות הזמן. העץ מעורר מחשבות על האחריות שבהתערבות האדם בטבע למטרותיו. המוזיאון לאומנות מודרנית בניו-יורק ה-MOMA הקדיש תערוכת יחיד לאדריכל וליצירתו - "בית המפלט הרוחני", כהוקרה לאחת מיצירות האדריכלות המתקדמות בעולם ולפעלו של אמיליו אמבסז. ■